

OPERA

Miejski Teatr Muzyczny
w Krakowie

Georges Bizet

CARMEN

Opera w czterech
aktach

KRAKÓW 1965

DYREKTOR I KIER. ARTYSTYCZNY: KAZIMIERZ KORD

Redaktor programu: MARIAN GÓRALCZYK

Carmen i jej twórcy

Nie trudno w skrótovej formie przedstawić całokształt historii muzyki francuskiej. Na przestrzeni bez mała osiatniedzięciu czy może nawet sześciu wieków obserwujemy w niej bowiem ciągłą walkę pomiędzy dwoma nurtami estetycznymi, które na przemian nadają oblicze poszczególnym jej okresom. Wydaje się, że geniusz muzyki francuskiej szczególnie upodobał sobie dwie formy wypowiedzi: wielką, dramatyczną, szeroko rozbudowaną lirykę i pełną zmysłowości, choć może nieco naskórkową — barwność. Długą, pełną retorycznych ornamentów tyradę przeciwstawiał w kolejnym okresie zwięzłości i niemalże zmysłowej radości postrzegania barwy i ruchu. Od apelowania do serca i rozumu zwracał się ku czysto zmysłowemu postrzeganiu.

Powstała w 1875 r. opera Bizeta — *Carmen* — jest dziełem nietypowym dla swej epoki. Wyprzedza ją, stając się prekursorem dla impresjonizmu Debussy'ego z jednej, zaś ekspresjonizmu Ravela z drugiej strony. Ucieka od napuszonej tematyki niepodzielnie panującej podówczas we Francji opery lirycznej. Zwraca się ku realizmowi, by nie powiedzieć wprost — naturalistycznej noweli Prospera Mérimée. Od szeroko zakrojonej, rozwiniętej i rozkołysanej arii oper Thomasa, Gounoda czy Masseneta zwraca się w stronę pieśni, nierzadko zwrotkowej, stylizowanej w duchu tanecznych pieśni hiszpańskich. Od przysłowiowej niemal miękkości i nasycenia instrumentacji opery lirycznej przerzuca się w klimat ostry, w którym wszystkie kolory orkiestry prezentują się w swych czystych, jakby specjalnie odświeżonych barwach. W wersji oryginalnej, do której zresztą Krakowski Teatr Muzyczny powraca w bieżącej realizacji, odrzuca Bizet nawet konwencjonalizm recitatywów, każąc, ku niemalże zgorszeniu współczesnych mu, pomiędzy poszczególnymi scenami muzycznymi prowadzić dialog mówiony, nie zaś śpiewany.

W tym właśnie sensie jest *Carmen* momentem zwrotnym w historii muzyki francuskiej drugiej połowy XIX wieku. Osądzona początkowo niezbyt przychylnie, zdobyła w krótkim czasie uznanie i pozycję na jaką zasługiwała. Nic zresztą dziwnego: trafiła w sedno artystycznych przemian twórczym formentem burzących życie artystycznego Paryża. Zaprezentowana w rok po pierwszej wystawie impresjonistów jest dziełem, w którym splatają się w przedziwną, lecz mocno powiązaną sieć opero-

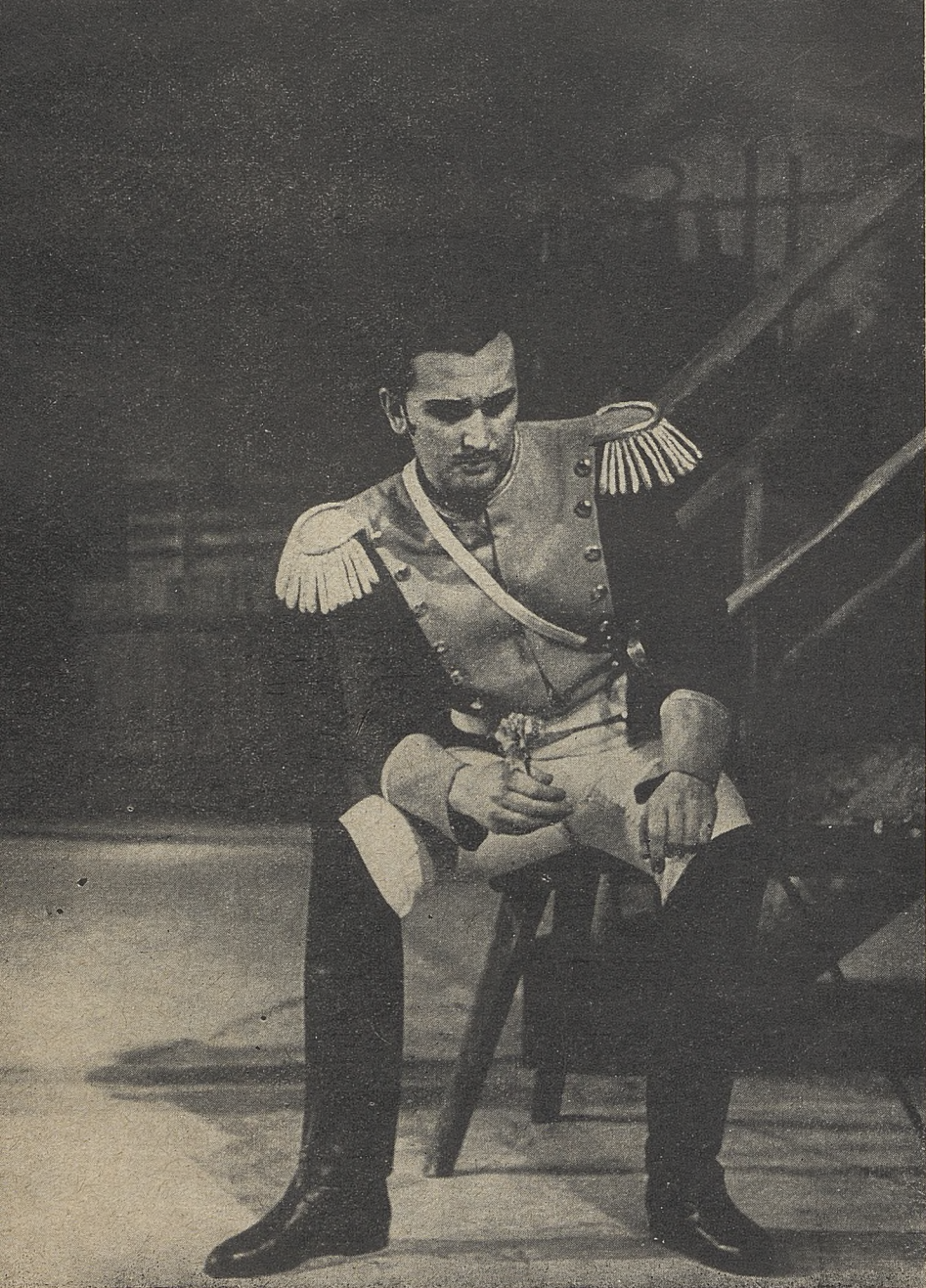
wego tworzywa: naturalistyczna poetyka codzienności, sensualizm, radość zmysłowego postrzegania oraz — traktowany tu jako czynnik stylizacyjny w odniesieniu do postaci Micaeli, a częściowo nawet Don Josego — liryzm zapożyczony z wielkiej XIX-wiecznej opery francuskiej.

Georges Bizet (prawdziwymi jego imionami były: Alexander Cézair, Léopold) urodzony 25. X. 1838 r. w Paryżu, zmarł w Bougival 3 VI 1875 r. Był synem nauczyciela śpiewu. W wieku lat 9 został przyjęty do *Konserwatorium Paryskiego*, gdzie studiował z powodzeniem pianistykę u Antoina Marmontela, grę na organach u Francois Benoista oraz kompozycję pod kierunkiem Pierre Josephe Zimmermanna i Jacques Francois Helevy. W roku 1857 zdobywa sławną *Prix de Rome*, udaje się do Włoch i tam poświęca się intensywnej pracy kompozytorskiej. Powstają w tym okresie jego dziś już nie grywane krótkie opery i operetki, oraz niektóre utwory na fortepian. Z ciekawszych kompozycji musimy odnotować w tym okresie *Symfonię C* (wykorzystał ją George Balanchine, jako podkład muzyczny do swego sławnego baletu — *Le Palais de Cristal* — Paryż 1947, N.Y. 1984, Kopenhaga 1952). W 1860 r. powraca Bizet do Paryża, gdzie współpracuje z *Theatre des Bouffas-Parisiennes*, z *Opera Comique*; w 1863 r. wystawia w *Theatre Lirique* swe kolejne dzieło — *Poławiacze pereł*. Był to pierwszy poważniejszy sukces operowy Bizeta. Kolejne opery: *Piękne dziewczęta z Perh* i *Djamillh* nie doczekały się większego uznania. Natomiast uznaniem współczesnych cieszyła się i obecnie często wykonywana muzyka do sztuki Alfonsa Daudet — *Arlezianka*, która powstała w 1872 r. Ukoronowaniem twórczości Bizeta jest jego ostatnia, czteroaktowa opera — *Carmen*, wystawiona w *Opera Comique* 3 III 1875 r. Opera ta sygnalizuje poważną zmianę w całokształcie postawy twórczej kompozytora stanowiąc jedyny właściwie dokument jego wielkiego talentu.

Prosper Mérimée (1803—1870) jest w historii literatury francuskiej postacią głęboko odrębną. Nietknięty wpływami Bernardina de Saint-Pierre i Chateaubrianda, tak z wychowania jak i z przekonania w literaturze francuskiej ciągłość linii artystycznej biegnącej od Diderota, Woltera, poprzez Stendhala, Balzaca i — częściowo — Musseta, po Flauberta i dalej, po Zolę i Maupasanta. Jest drapieżny intelektualnie, pozbawiony złudzeń co do instytucji społecznych i obyczajowych swego wieku, zaś w znajomości psychologii miłości konkurować może z Choderlos de Laclos. W inteligentnej złośliwości, w bezlitosności podpatrywania znajdzie — później i na innym biegunie — swego kontynuatora w Marcelu Prouście. Jego przynależność do romantyzmu zaznaczać się będzie li tylko w ideologii buntu podnoszonego przeciw uciskowi panującej instytucji społecznej i w nowatorstwie formy teatralnej; daleki

HALINA SZYMAŃSKA (CARMEN)

ROMAN WĘGRZYN (DON JOSE)

będzie natomiast od wszelkiego czułościowego i optymistycznego sztafazu romantyzmu spod znaków George Sand.

Jest Prosper Mérimée autorem znakomitej mistyfikacji literackiej: w roku 1825 wydał szereg swych dzieł teatralnych, jako „tłumaczenia sztuk hiszpańskiej aktorki Klary Gazul”. *Teatr Klary Gazul* jest pierwszą udaną próbą zrealizowania nowej teorii dramatu romantycznego sformułowanej w głośnej broszurze Stendhala — *Racine i Szekspir*.

Jednakże nie sposób ograniczyć znaczenie Mérimée do jego sztuk teatralnych. Już około 1830 roku pisze bowiem swe pierwsze nowele: *Mateo Falcone*, *Widzenie Karola XI*, *Wzięcie reduty*, *Zaczarowana szelba*, *Federigo*, *Perla Toledo*, *Ban z Kroacji*, *Hajduk umierający*. Światowy rozgłos przynoszą mu jednak dopiero *Kolomba* i *Carmen*. Ta ostatnia powstaje w 1847 r. Po niej też, na długie lata, ustaje twórczość pisarska jej autora. Ostatnim i jedynym dziełem będzie tu — napisana w rok przed śmiercią nowela — *Laksis*. W swej twórczości nowelistycznej jest Mérimée współtwórcą francuskiego naturalizmu. *Carmen* należy właśnie do tego nurtu.

W twórczości swej Mérimée nader często wykorzystuje Hiszpanie jako miejsce akcji swych dzieł. Konieczna ze względów politycznych mistyfikacja *Teatru Klary Gazul* staje się niemal stałym chwytem stylizacyjnym. Pod płaszczykiem umieszczenia swych bohaterów w Hiszpanii ukazuje Mérimée wiele aktualnych, drastycznych tematów swego społeczeństwa. Sięgając nawet w dziedzinę konfliktów ogólnoludzkich, często pozostaje przy swej „hiszpańskiej konwencji”.

MARIAN WALLEK-WALEWSKI

Carmen

OPERA
w czterech aktach

Libretto:
H. Meilhac i L. Halévy

Tłumaczenie:
Wiktor Bregy
Kazimierz Czekotowski

Georges Bizet

OBSADA:

Carmen, cyganka	HALINA SZYMAŃSKA
Micaela, wieśniaczka	TERESA GRYBOS DANUTA ŁOPATÓWNA
Frasquita, cyganka	ZUZANNA CZERNIAWSKA TERESA WESSELY
Mercedes, cyganka	RENATA SEJDOR STEFANIA ZACHARIASZ
Don Jose, sierżant	ROMAN WĘGRZYN
Escamillo, toreador	ADAM SZYBOWSKI
Remendado, przemysłnik	STEFAN STARZYK ADAM ZAŁĘSKI
Dancairo, przemysłnik	JAN LACHOWSKI ANTONI WOLAK
Zuniga, porucznik	TADEUSZ PODSIADŁO
Morales, sierżant	JAN FIREK WINCENTY GŁODEK

Żołnierze, toreadorzy, przemysłnicy, pracownicy fabryki papierosów,
ulicznicy, mieszkańcy, Cyganie i Cyganki

Rzecz dzieje się w Seville i w okolicach Seville w Hiszpanii w roku 1820

Dyrygenci:

KAZIMIERZ KORD
ROMAN MACKIEWICZ

Przygotowanie chóru:
BEATA AMBROS

Przygotowanie chóru chłopięcego:
JÓZEF SUWARA

Reżyseria:
WŁADYSŁAW KRZEMIŃSKI

Choreografia:
TERESA KUJAWA

Scenografia:
KAZIMIERZ WIŚNIAK

Kierownictwo muzyczne:
KAZIMIERZ KORD

Asystent reżysera:
ZOFIA WIĘCŁAWÓWNA

Asystenci scenografa:
ZUZANNA PIĄTKOWSKA
TADEUSZ GRONDAL

Pedagog i kier. art. baletu:
LILI BERON

Asystent baletmistrza:
HENRYK DUDA

Inspicjent:
WIESŁAW KOLANKOWSKI
Sufler:

IRENA HEMZACZEK

Korepetytorzy:
IRENA BLAHACZKOWA
KRYSTYNA WALDEK

Szkice graficzne:
KAZIMIERZ WIŚNIAK

Fotografie:
JANUSZ UIBERALL

ZESPÓŁ BALETU OPEROWEGO

Akt I

Pantonima:

Mirosława Bachorz
Krystyna Truszkowska
Krystyna Żuczenia
Stanisław Dobranowski
Henryk Piotrowicz
Teresa Dzięglówna
Witold Major
Włodzimierz Waruszyński
Anita Kiwiorska
Alicja Nivelt
Józef Parużnik
Anatol Albrecht
Julian Tota
Ewa Papée
Janina Gawlik
Włodzimierz Apostolski
Józef Kieljan

Akt II

duet hiszpański:

Lidia Katlewicz	Jacek Heczko
Krystyna Ungeheuer-Mietelska	Julian Tota

I taniec cygański

Kazimiera Dąbrowicz
Joanna Puter

*

Anatol Albrecht
Józef Kieljan
Józef Parużnik

*

Mirosława Bachorz
Teresa Dzięglówna
Anita Kiwiorska
Ewa Papée
Krystyna Truszkowska
Krystyna Żuczenia

Włodzimierz Apostolski
Stanisław Dobranowski
Henryk Piotrowicz

II taniec cygański

Lidia Katlewicz
Krystyna Ungeheuer-Mietelska
(Alicja Nivelt)

*

Janina Gawlik
Alicja Nivelt
Ewa Papée
Krystyna Żuczenia

Włodzimierz Apostolski
Witold Major
Józef Parużnik
Julian Tota
Włodzimierz Waruszyński

final: cały Zespół

Akt IV

toreadorzy:

Anatol Albrecht

Józef Kieljan

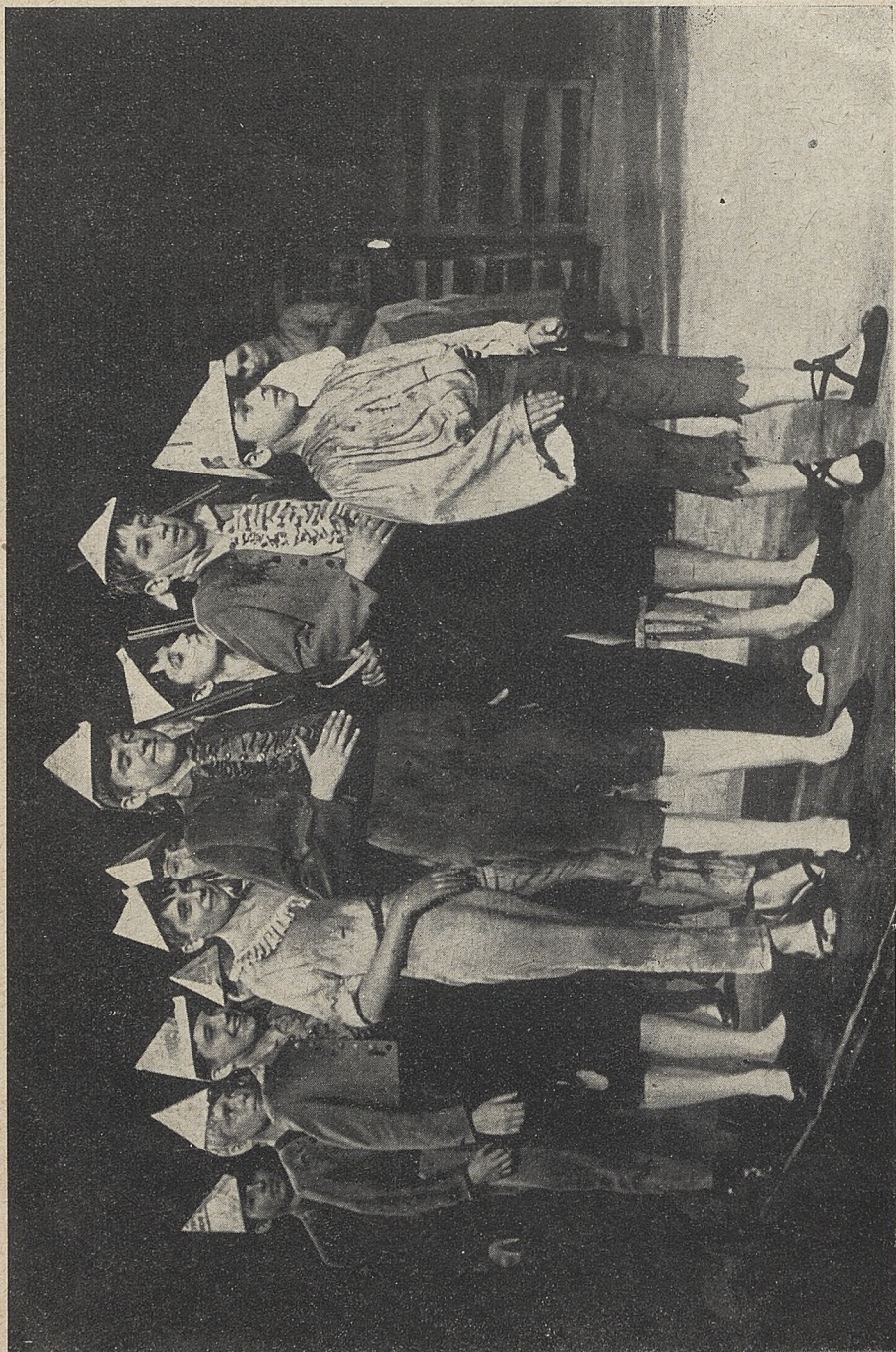
Julian Tota

Inspektor baletu:

EWA PAPÉE

HALINA SZYMAŃSKA I CHÓR MĘSKI W „CARMEN”

CHÓR CHELOPIECY W „CARMEN”

ZESPÓŁ ORKIESTRY OPEROWEJ

I skrzypce:

Zdzisław Roesner
(koncertmistrz)
Anatol Wasik
Eustachy Bruczkowski
Danuta Suchorowska
Leszek Skrobacik
Erwin Sitek
Czesław Pilawski
Stefan Solarczyk
Tadeusz Mirowicz

II skrzypce:

Mieczysław Śliwiński
Roman Kozik
Władysław Skocz
Jan Wojcieszek
Zofia Patrońska
Józef Stańko
Kazimierz Filimowski
Tadeusz Lipka

altówki:

Leopold Łabuś
Czesław Muszański
Mieczysław Satora
Michał Majka
Kazimierz Gulanowski

wiolonczele:

Tadeusz Kucharski
(koncertmistrz)
Stanisław Stefański
Władysław Zmijowski
Zofia Grzymek
Krystyna Guspel

kontrabasy:

Bolesław Kolasa
Władysław Dubrawski
Jan Mitka

harfa:

Helena Rostkowska

flety:

Edward Jaworski
Stanisław Węgrzyn
Danuta Bińczycka

oboje:

Kazimierz Korczyński
Wacław Stengl

rozek angielski:

Tadeusz Oracz

klarnety:

Ignacy Wyczyński
Stefan Siwiec
Stanisław Orczyk

fagoty:

Henryk Thiel
Damian Gryboś

trąbki:

Bronisław Czech
Zugmunt Kunert
Tadeusz Jodłowski

waltornie:

Czesław Peciulewicz
Stefan Łabuś
Edmund Polak
Józef Wróbel
Andrzej Bartnik

puzony:

Jan Przybylski
Andrzej Bigoś
Stanisław Siudyszewski

tuba:

Eugeniusz Kania

perkusja:

Zenon Korczowski
Emil Reindl
Ryszard Peller

inspektor orkiestry

WŁADYSŁAW DUBRAWSKI

ZESPÓŁ CHÓRU OPEROWEGO

soprany:

Karolina Bułat
Krystyna Dobrzańska
Helena Jamrozek
Celina Kowalik
Magdalena Kunowska
Wisława Podhorecka
Maria Sapalska
Stanisława Sowińska
Ewa Stuglik

tenory:

Krystian Buszkiewicz
Ignacy Ciołczyk
Zbigniew Furmańczyk
Zbigniew Korzeniowski
Stanisław Mazur
Zenon Migacz
Karol Osak
Władysław Pys
Józef Ścisło
Adam Załęski

alt'y:

Władysława Brainini
Stanisława Budziaszek
Stanisława Dyras
Zofia Dziedzic
Genowefa Krajewska
Janina Krzemień
Alina Staszewska
Leokadia Szeliga

basy:

Henryk Beliczyński
Jan Firek
Wincenty Głodek
Bronisław Kaszyński
Tadeusz Korzeń
Andrzej Namaczyński
Zbigniew Radłowski

Inspektor chóru

WISŁAWA PODHORECKA

DZIAŁ TECHNICZNY

Kierownik Działu
Mieczysław STANO

Z-ca Kier. Technicznego
Brygadier sceny
Dekoracje i rekwizyty
Kier. Prac. Scenotech.
Kostiumy
Kier. Prac. Damskiej
Kier. Prac. Męskiej
Światło
Peruki
Nakrycia głów

— Arkadiusz PILARZ
— Włodzimierz KOPACZ
— pracownie MTM
— p. o. Bronisław PITALA
— pracownie MTM
— Zofia BOROWSKA
— Tadeusz DROZDA
— Eugeniusz WIECHEĆ
— Włodzimierz STĘPNIOWSKI
— Maria SZTUKOWA

SEKCJA ORGANIZACJI WIDOWNI MTM

KIEROWNIK SEKCJI: MARIAN GÓRALCZYK

Z-CA KIEROWNIKA: JÓZEF BRYL

Biuro Sekcji Organizacji Widowni czynne jest codziennie z wyjątkiem niedziel i świąt w godz. od 7—15, w soboty od godz. 7—13, przy ul. Senackiej 6. Telefon 575-88

Przedstawienia operowe odbywają się w niedziele o godz. 14.00 oraz w poniedziałki o godz. 19.15 na Scenie Operowej w teatrze im. J. Słowackiego

Bilety do nabycia codziennie od wtorku na tydzień bieżący od godz. 10—13 i 15—18 w kasie teatru im. J. Słowackiego

Najbliższe premiery operowe:

W. A. MOZART „COSI FAN TUTTE”

CH. W. GLUCK „DON JUAN” (balet)

I. STRAWIŃSKI „PIETRUSZKA” (balet)

P. CZAJKOWSKI „DAMA PIKOWA”

REPERTUAR BIEŻĄCY

ST. MONIUSZKO	„HALKA”
ST. MONIUSZKO	„STRASZNY DWÓR”
P. CZAJKOWSKI	„FRANCESCA DA RIMINI” (balet)
P. CZAJKOWSKI	„ROMEO I JULIA” (balet)
G. PUCCINI	„TOSCA”
G. PUCCINI	„MADAMA BUTTERFLY”
G. PUCCINI	„GIANNI SCHICCHI”
K. SZYMANOWSKI	„HARNASIE” (balet)
K. SZYMANOWSKI	„HAGITH”
G. ROSSINI	„CYRULIK SEWILSKI”
G. VERDI	„RIGOLETTO”